

Regio Deal Cleantech Regio; duurzame regio met Veerkracht

Partijen:

1. De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, mevrouw Carola Schouten, hierna te noemen: LNV;
2. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, mevrouw drs. K.H. Ollongren, hierna te noemen: BZK;
3. De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, mevrouw mr. drs. I.K. van Engelshoven, hierna te benoemen: OCW;
4. De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de heer W. Koolmees, hierna te noemen: SZW;
5. De staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat, mevrouw S. van Veldhoven - Van der Meer, hierna te noemen: IenW;
6. De staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat, mevrouw mr. drs. M.C.G. Keijzer, hierna te noemen: EZK;

Partijen genoemd onder 1 tot en met 6 ieder handelend in hun hoedanigheid van bestuursorgaan en hierna samen te noemen: het Rijk;

7. Gedeputeerde staten van de provincie Overijssel, namens deze: gedeputeerde de heer ir. T.A. de Bree, hierna te noemen provincie Overijssel;
8. Gedeputeerde staten van de provincie Gelderland, namens deze: gedeputeerde de heer J. van der Meer, hierna te noemen: Provincie Gelderland;
9. Het dagelijkse bestuur van de regio Stedendriehoek, namens deze: de heer J. Joon, voorzitter van het dagelijkse bestuur, hierna te noemen: WGR Stedendriehoek;
10. Stichting Strategische Board Stedendriehoek, te dezen vertegenwoordigd: de heer S. van 't Erve als voorzitter van de strategische board, hierna te noemen Strategische Board Cleantech Regio;

Partijen genoemd onder 7 tot en met 10 ieder handelend in hun hoedanigheid van bestuursorgaan en hierna samen te noemen: Regio;

Alle Partijen hierna allen tezamen te noemen: Partijen.

Betrokken organisaties

Bij de Regio Deal Cleantech zijn ook de volgende organisaties betrokken die deze deal ondersteunen en met Partijen samenwerken als regionale samenwerkingspartners:

- o Ondernemend Cleantech Regio;
- o ROC Aventus;
- o Hogeschool Saxion.

Algemene overwegingen

1. Deze Regio Deal is tot stand gekomen tijdens de coronapandemie. De context waarin deze Regio Deal tot stand is gekomen, heeft betekenis gehad voor de wijze waarop Partijen gezamenlijk tot een uitwerking van de Regio Deal zijn gekomen. De verschillende stappen op weg naar deze Regio Deal zijn anders geweest, doordat Partijen elkaar niet in persoon hebben kunnen zien en spreken en bijeenkomsten en werksessies online en telefonisch plaats hebben moeten vinden. Partijen onderstrepen het belang van commitment en draagvlak bij alle betrokken stakeholders van de Regio Deal, zowel in de Regio als bij het Rijk. Partijen hechten hier onverminderd aan en hebben daarom gezamenlijk extra oog voor het borgen van dit commitment en het draagvlak tijdens de uitvoeringsfase van deze Regio Deal. Juist in deze ingewikkelde tijd vinden Rijk en Regio het van groot belang om gezamenlijk te investeren in een impuls te geven aan de brede welvaart en het toekomstperspectief van bewoners en bedrijven in de regio. De drie Planbureaus wijzen in hun briefadvies^[1] aan het kabinet van 28 mei 2020 op de noodzaak om als gevolg van de coronapandemie te blijven werken aan brede welvaart en daarbij ook oog te hebben voor regionale verschillen. Uitvoering van deze Regio Deal kan daarmee bijdragen aan gewenst herstel.

2. Het kabinet Rutte III erkent dat elke regio uniek is. Regio's hebben verschillende kenmerken waardoor elke regio behoefte heeft aan een eigen aanpak en afweging bij het aanpakken van de regionale opgave. De verschillende krachten en uitdagingen die specifiek zijn voor een regio vormen de basis voor een regionale opgave om de brede welvaart, leefbaarheid en economische kracht te bevorderen.
3. De regionale opgave heeft een meervoudig karakter en vergt een integrale aanpak op de verschillende opgaven. Doel is om door verschillende beleidskolommen heen te werken. Verder heeft de regionale opgave een gebiedsoverstijgende impact, waardoor inzet op rijksniveau nodig is, maar die ook zorgt voor een vliegwieleffect.
4. Regio Deals hebben tot doel om de regionale opgave aan te pakken. Hierbij wordt samengewerkt tussen vakdepartementen, decentrale overheden, het bedrijfsleven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties. Voor deze regionale opgaven stelt het kabinet middelen beschikbaar uit de Regio Envelop, waaruit Regio Deals worden gefinancierd tussen het Rijk en de regio. Ook vanuit de regio zelf wordt gezorgd voor financiering (regionale publieke en private cofinanciering). Ter ondersteuning van hun partnerschap hebben Rijk en Regio als vertrekpunt dat de rijksbijdrage gepaard gaat met minimaal eenzelfde bijdrage aan regionale publieke cofinanciering. De middelen uit de Regio Envelop dienen verder als vliegwiel voor extra investeringen in de regionale ontwikkeling zodat uiteindelijk vanuit de regio nog meer financiering wordt ingezet voor de aanpak van de regionale opgave.
5. Deze integrale en gezamenlijke aanpak met bijbehorende financiering van zowel Rijk als regio is het onderscheidende karakter van de Regio Deals ten opzichte van reguliere beleidsinstrumenten.
6. Met de Regio Deal gaan Rijk en Regio een duurzaam partnerschap aan om de opgave die in de regio speelt gezamenlijk aan te pakken. Het ondertekenen van de Regio Deal is daarbij niet het eind, maar slechts het begin van de samenwerking.
7. De bijdragen uit de Regio Envelop zijn bedoeld als een tijdelijke en eenmalige impuls voor regionale ontwikkeling met een duurzaam effect, waarbij structurele exploitatiekosten van lange termijn investeringen geborgd moeten zijn.
8. Regio Deals gaan om meer dan alleen de gecoördineerde inzet van financiële middelen. Zij kenmerken zich ook door een sterke, continue inzet van alle betrokkenen, creëren nieuwe samenwerkingsvormen en niet-financiële ondersteuning om de, in de regionale opgave gestelde, ambities en doelen te bereiken. Regio Deals leveren daarmee een bijdrage aan welvaart in brede zin.
9. De in de Regio Deal gemaakte wederzijdse afspraken over ambitie, doelen, beoogde resultaten, inzet en aanpak zijn in gezamenlijk overleg en met onderlinge overeenstemming tussen Rijk en Regio tot stand gekomen.
10. De middelen uit de Regio Envelop voor de Regio Deals derde tranche worden door LNV beschikbaar gesteld als een specifieke uitkering op grond van de Regeling specifieke uitkering Regio Deals derde tranche.

Deel 1 Aanleiding en inhoud Regio Deal

Specifieke overwegingen

De regionale opgave

Sinds 2014 werken de Stedendriehoek-gemeenten, Apeldoorn, Brummen, Deventer, Epe, Heerde, Lochem, Voorst en Zutphen en ondernemers onderwijs samen binnen de Cleantech Regio. Daarbij zijn de provincies Gelderland en Overijssel een nadrukkelijke en stevige partner op weg naar een energie neutrale, afvalvrije en duurzame economie. De naam Cleantech Regio is niet alleen vanuit ambitie gekozen, maar ook vanuit het bestaande groene karakter. Veel bedrijven en actieve burgers richten zich op duurzame technologie en energiebesparing.

De Cleantech Regio staat, net als meer regio's in Oost-Nederland, bekend om zijn brede economische activiteiten. Verschillende sectoren, van maakindustrie tot logistiek, recreatie, overheid/dienstensector en IT. Die breedte biedt al geruime tijd een stabiele basis. Een basis waarmee welvaart en groei jarenlang leidde tot een stabiele mediaanpositie in 's lands statistieken.

Maar die basis staat onder druk; de regionale economische ontwikkelingen blijven achter ten opzichte van omliggende regio's en het landelijk gemiddelde. In het rapport 'de Kracht van Oost' (2016) wordt dit beeld ook bevestigd. Dit rapport laat zien dat de regio een aantal krimpende industrieën kent en weinig substantiële groei. Ook valt op dat, vergeleken met buurregio's, de Cleantech Regio een moeilijker opschaalbare economie kent. Het ontbreken van voldoende kennisinstellingen en onderwijs spelen daarin een rol.

Zonder ingrijpen leidt deze situatie tot een neerwaartse spiraal van onder meer afnemende groei, afnemende aantrekkelijkheid, afnemende investeringen die direct hun weerslag zullen hebben op de brede welvaart in de regio. Een beweging waarvan nu de eerste signalen manifest lijken te worden. Voorbeelden als het faillissement van de drukkerij Roto Smeets afgelopen jaar in Deventer (260 fte) of het vertrek van AkzoNobel twee jaar eerder (215 fte) lijken nu nog incidenteel, maar kunnen op den duur de eerste dominostenen blijken van een lange keten. Het zijn daarbij overigens niet alleen de vertrekkende bedrijven die opvallen. Ook huidige bedrijven ervaren moeite met groei. Zo geeft, als voorbeeld, 93% van de bedrijven in de regio nu al aan dat ze een tekort aan medewerkers ervaren waardoor groei belemmerd wordt. Een ander voorbeeld is de beperkte mogelijkheid tot uitgifte en groei van bedrijventerreinen waardoor bedrijven soms noodgedwongen kiezen voor vestiging elders.

De schade van een dergelijke neerwaartse spiraal heeft direct effect op de brede welvaart in de regio. Bijvoorbeeld op het gebied van indicatoren als 'materiele welvaart en welzijn', 'werken en leren', 'samenleving', 'milieu', en op langere termijn ook op 'economisch', 'natuurlijk', 'menselijk' en 'sociaal kapitaal'. In de effecten voor de regio kan dan gedacht worden aan zaken als het uitblijven van investeringen, verminderde economische activiteit van inwoners en de afname van de kwaliteit van sociale interactie van inwoners. De huidige coronapandemie heeft hier een versterkend effect. Een verdere devaluering van de Cleantech Regio ligt daarmee op de loer.

De Cleantech Regio staat daarmee voor de opgave om nieuwe perspectieven te bieden aan inwoners en bedrijven. Perspectieven waarmee gezamenlijk de transitie naar een toekomstbestendige regionale economie waargemaakt kan worden en waarmee nieuw elan aan de regio gegeven kan worden. Dat is niet alleen positief voor het binnen-regionale effect, maar heeft ook een bovenregionaal positief effect.

De Cleantech Regio heeft haar opgave als volgt vertaald: de traditionele gerichtheid op lineaire economische groei moet worden omgevormd tot een circulaire groei van de regionale economie om zo de brede welvaart te versterken. Het streven is daarbij om als Cleantech Regio de veerkracht van de economie structureel te verbeteren. Om dit te bereiken werken Rijk en Regio gezamenlijk aan een aanpak gericht op vraaggestuurd opleiden en investeren in verborgen arbeidspotentieel enerzijds en de transitie van energiesystemen en groene groei in de (maak)industrie en landbouw anderzijds.

Aansluiting bij regionale beleidsdoelen, programma's of actieplannen

De Agenda Cleantech Regio 2019-2023 is de basis voor het handelen van de Regio. Deze agenda is gebaseerd op ambitie. De agenda kent naast de opgaven uit deze Regio Deal ook aspecten als een goed woonklimaat en bereikbaarheid. Die onderwerpen komen in deze Regio Deal minder terug maar zijn van evenzeer belang voor de regionale duurzame welvaart en worden buiten het kader van deze Deal wel degelijk opgepakt.

De ambitie van de Regio, zoals verwoord in de Agenda Cleantech Regio, is gebaseerd op de wens om duurzame welvaart voor haar inwoners te realiseren. Die welvaart staat echter meer en meer onder druk, zoals hierboven toegelicht. In feite betekent deze Regio Deal een koppeling van de bestaande ambitie en agenda aan de praktijk van vandaag de dag. Het biedt een aanpak waarmee die agenda, met vereende krachten vanuit het Rijk, de Provincies Gelderland en Overijssel, ondernemers, onderwijs en gemeenten, een stevige impuls kunnen geven. De investeringsbereidheid vanuit overheden, maar zeker ook van private partijen als ondernemers en onderwijs, laat zien dat het 'menens' is en dat er een gedeeld gevoel is van urgentie om de veerkracht van de regio te laten gelden.

De provincie Gelderland en Overijssel werken als partners al jaren intensief samen met de Regio. Gelderland werkt via het programma Gebiedsagenda Cleantech, gebaseerd op de Agenda Cleantech Regio, en via inhoudelijke programma's aan regionale opgaven. Overijssel doet dit ook via de inhoudelijke programma's die passen bij prioritaire thema's uit de Agenda Cleantech Regio. Met deze samenwerking investeren de Regio en de provincies in het gebied om de doelen van de Agenda Cleantech Regio te behalen. Provincie Gelderland, Overijssel en de Regio blijven dit ook samen in de toekomst doen.

De Cleantech Regio als triple helix samenwerking biedt daarbij een stevige basis. Het leidt onder meer tot de volgende 'samenwerkingswinsten':

- onderwijs en overheid maken een goede kennisinfrastructuur;
- ondernemers en overheid werken samen aan een optimaal ondernemersklimaat;
- onderwijs en ondernemers maken gezamenlijk R&D en Innovatie mogelijk.

Maar de grootste winst zit in triple helix samenwerking waardoor een op kennis en innovatie gedreven maatschappij optimaal haar bewoners werk en inkomen biedt. Dat is waar de regio haar meerwaarde kan laten zien.

De Regio Deal richt zich in het bijzonder op drie thema's die ook in de Agenda Cleantech Regio terugkomen: energietransitie, circulaire economie en human capital. Voor de Regio Deal zijn deze vertaald in twee actielijnen om zo gericht te werken aan de brede welvaart:

- Cleantech Werkt: scholing, omscholing en bijscholing, want mensen maken onze economie;
- Groene Groei: inzetten op het toekomstbestendig maken van bedrijven en de omschakeling naar duurzame (energie)bronnen.

De twee actielijnen kennen een duidelijke verbinding met elkaar. Groene groei is alleen mogelijk met goed geschoolde mensen en het creëren van werk lukt vooral als de economie groeit. Op verschillende plekken in deze dealtekst wordt de verbinding tussen de actielijnen benoemd.

Aansluiting bij nationale beleidsdoelen of programma's

De Regio Deal Cleantech Regio draagt bij aan diverse opgaven uit het Regeerakkoord "Vertrouwen in de toekomst" van het kabinet Rutte III en nationale beleidsdoelstellingen, te weten:

- missiegedreven innovatiebeleid en versterken mkb: het benutten van maatschappelijke opgaven voor het verder versterken van de Nederlandse economie (Actielijn 2);
- talentontwikkeling, aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt, leven lang leren, techniek pact, programma Perspectief op werk en het bieden van learning communities: Het benutten van training en opleiding voor het versterken van het vestigingsklimaat (Actielijn 1);
- nationale klimaat- en energieopgave (w.o. Klimaatakkoord): het verlagen van de ecologische voetprint (Actielijn 2);
- rijksbrede programma circulaire economie: Nederland circulair in 2050. Samen met het ministerie van IenW ontwikkelt de regio een circulaire economie strategie, om de kansen die er liggen op het gebied van circulaire economie ten volle te benutten (Actielijn 2);
- City Deal 'Kennis maken' van Agenda Stad: De inzet van deze City Deal is om een versnelling tot stand te brengen in het oplossen van maatschappelijke opgaven van steden door onderzoekers, docenten en studenten hierbij grootschalig te betrekken. De betrokken steden, kennisinstellingen en andere partners beschouwen dit enerzijds als een vorm van kennisbenutting en anderzijds als het aanbieden van de stad als leeromgeving voor studenten. Centraal in de City Deal staan talentontwikkeling, ondernemerschap én het stimuleren van maatschappelijke betrokkenheid (Actielijn 1);
- NOVI en Omgevingsagenda Oost; De Omgevingsagenda Oost bevat de gezamenlijke integrale gebiedsgerichte opgaven van Rijk én regio in Oost-Nederland op het gebied van de fysieke leefomgeving en vormt een gebiedsgerichte uitwerking van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI), de provinciale omgevingsvisies van Gelderland en Overijssel, watervisies van de waterschappen en regionale visies. In de Omgevingsagenda Oost zijn acht omgevingsopgaven opgenomen, waar 'Cleantech Regio: inzet op groene, duurzame en inclusieve groei' er één van is. Voor deze omgevingsopgave zijn afspraken voor de korte, middellange en lange termijn tussen Rijk en regio in de agenda opgenomen. In de Regio Deal wordt een deel van deze afspraken voor de korte en middellange termijn geconcretiseerd (zie actielijn 2).

Urgentie

Die uitdagingen of opgaven, zoals beschreven op pagina 3 geven een beeld van de urgentie die onder deze Regio Deal schuilgaat. Zonder investeringen gaat de brede welvaart in de regio achteruit. Dat heeft niet alleen gevolgen voor de eigen regio maar ook voor Oost-Nederland als geheel. Het is de overkoepelende urgentie van teruglopende economische groei die het momentum biedt om nu stevig in te grijpen.

Een goed voorbeeld van hoe die gebiedsoverstijgende urgentie en gezamenlijkheid terugkomen is de situatie rond het papiercluster in Eerbeek Loenen. In de vorige eeuw begonnen lokale fabrikanten in de dorpen Eerbeek en Loenen met het produceren van papier. Dit kwam voornamelijk vanwege de aanwezigheid van schoon water en bos/bomen. Inmiddels zitten er in de dorpen vier grootschalige industriële fabrikanten die zorgen voor 2.500 directe en meer dan 4.000 indirecte arbeidsplaatsen. Ze zijn de kurk waar de lokale economie op drijft. Maar de grenzen zijn in zicht: leefbaarheid, natuur en milieu, werk en groei houden elkaar in een houdgreep. Vertrek van deze bedrijven zou een economische ramp zijn voor de dorpen en de werkgelegenheid in de regio. Maar tegelijkertijd betekenen de grote hoeveelheden vrachtverkeer dat de verkeersveiligheid en leefbaarheid in woonwijken onder druk staat. Woonwijken grenzen in Eerbeek direct aan de grootschalige papierfabrieken. Geuren en geluidhinder zijn het gevolg. Hoe kunnen deze bedrijven behouden blijven voor de regio en tegelijkertijd de leefbaarheid vergroot worden? Sterker nog: kunnen slimme verbindingen gelegd waardoor gezamenlijke belangen samen bereikt worden? Bijvoorbeeld op het gebied van duurzaamheid (de papierindustrie staat hoog in de top 100 van gasverbruikers) of op het gebied van werkgelegenheid (papierindustrie geeft aan dat het moeilijk is om geschoold personeel, van MBO tot WO, aan te trekken en te behouden). Maar in plaats van tegenstelling ontstaat er in de regio juist verbondenheid en werken alle relevante betrokken partijen (provincie, gemeente, regio, privaat) samen om oplossingen te zoeken. Bij deze Regio Deal betekent dat bijvoorbeeld een totale investering van €70 miljoen (incl. privaat geld) om de brede welvaart in het gebied te versterken.

Die urgentie om te komen tot een sterkere Cleantech Regio is overigens niet alleen relevant voor de inliggende gemeenten. De centrale ligging en de cultuur van samenwerking en open handel maakt dat een groot deel van midden- en Oost-Nederland baat heeft bij economische groei in deze regio. Gerichte investeringen zijn nodig om duurzame en inclusieve groei te bevorderen en de aantrekkelijkheid van de regio als vestigingsplaats en talent te bevorderen.

De voorgestelde aanpak in deze Regio Deal is gericht op het creëren van meer economische kansen door deze te verbinden aan maatschappelijke uitdagingen. Het momentum om hierop te handelen wordt gevoeld door alle betrokkenen in de triple helix samenwerking. Allen hebben uitgesproken deze Deal te zien als start van het versterken van de samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen (triple helix) en tussen gemeenten, provincies en het Rijk om zo deze maatschappelijke uitdagingen aan te pakken en de concurrentiekracht van de regio te versterken ('missie gedreven innovatiebeleid').

Waarom rol voor het Rijk?

De Cleantech Regio zoekt naar de precieze balans tussen groei, groen en werk. De Regio kan niet alles zelfstandig en zoekt naar (landelijk relevante) innovaties en bovenregionale verbindingen. Met deze Regio Deal wordt om (strategische) denkkraft van het Rijk gevraagd. Daarnaast zijn er opgaven die vragen om aanpassingen van wet- en regelgeving en soms om aanvullende financiële middelen. Er worden voorwaarden gecreëerd voor een nieuw perspectief om de regionale groeipotentie te verzilveren en aan maatschappelijke transitie bij te dragen waar Nederland voor staat.

Als voorbeeld kan gedacht worden aan de inpassing van duurzame energie in het landschap in de regio, waar Natura2000 een grote rol speelt. Of de eerder geschetste problematiek in de economische zone Eerbeek Loenen waar er spanning zit tussen groeigerichte industrie, waar geluid en stankoverlast een feit zijn, versus een mensgerichte woonomgeving met een goed en gezond leefklimaat binnen de bebouwde kom van kleine kernen.

Daarbij biedt de Cleantech Regio een bijzonder perspectiefvol gebied waar de Regio samen met het Rijk wil laten zien dat transitie niet alleen een papieren werkelijkheid zijn, maar ook realiseerbaar en opschaalbaar. De Regio Deal Cleantech Regio biedt de ruimte en de mogelijkheid om dit samen te doen.

Komen het volgende overeen:

1. Ambitie, doel, beoogde resultaten en aanpak Regio Deal Clean Tech Regio

Artikel 1 – Ambitie

Partijen streven ernaar om samen te investeren en randvoorwaarden te creëren om de (economische) veerkracht van de Cleantech Regio te versterken. Dit kan door een duurzame en inclusieve economische groei te bewerkstelligen met behoud van de groene leefomgeving. Deze ambitie wordt nader toegelicht middels onderstaande doelen.

Artikel 2 - Doel

Het doel van de Regio Deal Cleantech Regio is het leggen van een structurele basis voor een langdurige aanpak om in de regio groene, duurzame en inclusieve economische groei te realiseren, waarbij de investeringen als gevolg van de Regio Deal werken als een hefboom voor toekomstige samenwerkingen.

Om dit te bewerkstelligen zijn er in deze Regio Deal twee actielijnen geformuleerd. Deze kennen beide een aantal doelstellingen die gezamenlijk toewerken naar de ambitie zoals geformuleerd in artikel 1.

Actielijn 1: Cleantech Werkt

Hoofddoel: met deze Regio Deal Cleantech Regio wordt beoogd om meer technisch en digitaal vaardige mensen in de regio te krijgen die flexibel in kunnen spelen op veranderingen in de arbeidsmarkt. Daarom investeert de Cleantech Regio in zowel jongeren als in bestaande werknemers én het verborgen arbeidspotentieel. Dit gebeurt op alle niveaus: van voortgezet onderwijs tot WO, met een focus op het beroepsonderwijs. Daarom wordt ingezet op een excellent, passend en vooral vraaggestuurd opleidings- en trainingsaanbod. Vanuit CTR breed onderzoek (Louter) en van de arbeidsmarktregio (UWV) zijn tekortsectoren bekend. Daarnaast wil de Cleantech Regio (jonge) mensen binden aan de regio om zo haar beroepsbevolking op peil te houden. Op die manier wordt de economische zelfstandigheid van de inwoners versterkt en kan de brede welvaart op termijn beter worden gegarandeerd. Natuurlijk geldt dat in de huidige coronaperiode de arbeidsmarkt een veranderende dynamiek kent, dat doet echter niets af aan de noodzaak en het belang van de geschetste aanpak.

Subdoelen zijn:

- vergroten van de economische zelfstandigheid van de inwoners van de regio (sociale inclusie, met nadruk op onderkant arbeidsmarkt). De Cleantech Regio benut specifiek duurzaamheidsopgaven om werkgelegenheidskansen te creëren voor mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, dit draagt ertoe bij dat het percentage mensen met een uitkering zich in de richting van het provinciale gemiddelde ontwikkelt;
- het vergroten van de instroom richting tekortsectoren en in het bijzonder instroom richting ICT en techniek versterken om de ambities van de andere actielijnen groene groei en transitieprong te versnellen. Dat vraagt specifiek om het opleiden van meer technici en het anders matchen van medewerkers en banen. De Cleantech Regio wil de neergaande lijn van leerlingen en die kiezen voor technische profielen en banen ombuigen;
- het versterken van praktijkgerichte leeromgevingen in de regio. Er wordt nadruk gelegd op sector overstijgend leren om flexibiliteit en wendbaarheid van studenten, zij-instromers en medewerkers te vergroten. Daarom zet de Cleantech Regio specifiek in op het ontwikkelen van hybride leeromgevingen voor digitale transformatie, energietransitie en de beroepspraktijk van de technische sector op elk scholingsniveau. Voor de digitale transformatie hebben deze leeromgevingen landelijke uitstraling.

Actielijn 2: Groene Groei

Hoofddoel: de regio streeft naar bevordering van de regionale aantrekkelijkheid om zo bestaande bedrijvigheid te verankeren en nieuwe bedrijvigheid naar deze regio te halen en de exportpositie te versterken. Dit leidt tot een duurzaam en toekomstgericht arbeidsmarktperspectief voor de inwoners. Dat gebeurt ook in een verbeterde balans tussen industrie en leefomgeving. Deze inspanningen leiden tot een structurele verlaging van bijvoorbeeld de CO₂-uitstoot, grondstofgebruik en het fossiele brandstofverbruik in de regio. Onderdeel van een inclusieve groei zijn schone mobiliteitsoplossingen om de uitstoot van CO₂ en het effect op de leefomgeving te verminderen

Subdoelen zijn:

- innovatieve energiesystemen ontwikkelen en in gebruik nemen, en technische innovaties stimuleren. Het is vanzelfsprekend dat bedrijven nieuwe systemen initiëren en aansluiten bij reeds ontwikkelde systemen. De bestaande duurzame initiatieven rondom elektrificatie, biogas, waterstof en (rest)warmte worden gesteund en nieuwe initiatieven worden gefaciliteerd. Integrale, slimme, lokale energiesystemen worden ontwikkeld en in gebruik genomen;
- Op minimaal 10 bedrijventerreinen in de regio, waaronder het logistiek centrum in Eerbeek Loenen, is gewerkt aan toekomstbestendigheid (en daarmee aantrekkelijkheid). Dat gebeurt door een hogere organisatiegraad, grotere en duurzame beschikbaarheid van duurzame energie, betere leveringszekerheid van grondstoffen door hergebruik, recycling en kortere ketens, betere (digitale) bereikbaarheid en een goede balans tussen leefomgeving en industrie;
- het stimuleren van een regionale circulaire economie, door de samenwerking tussen de kennisinstellingen en de regionale (maak)industrie en landbouw te intensiveren gericht op nieuwe circulaire technologieën. Zo wordt via deze Regio Deal het aantal bedrijven in de agro/foodsector vergroot dat werkt aan: het sluiten van (voedsel)ketens, de opwek van groene energie en natuurinclusieve landbouw. Ook neemt de regionale aantrekkelijkheid toe om zo bestaande innovatieve en circulaire bedrijven te verankeren en nieuwe bedrijven naar de regio te halen. Dit draagt bij aan een duurzaam arbeidsmarktperspectief voor de inwoners en een verhoogd percentage maakbedrijven dat werkt aan het sluiten van (grondstoffen)kringlopen en reshoring.

Artikel 3 – Beoogde resultaten

Partijen beogen met de Regio Deal Cleantech Regio het doel te verwezenlijken door de volgende resultaten te behalen per actielijn:

Actielijn 1 Cleantech Werkt:

De actielijn Cleantech Werkt kent drie programma's. Per programma wordt toegewerkt naar de volgende resultaten:

Programma Matching en Mobiliteit

Binnen het thema 'Human Capital' van de Agenda Cleantech Regio wordt gewerkt aan een Actieplan, waarin matchmaking, carrièreswitches, opleiding en begeleiding centraal staan. Aanvullend op deze activiteiten van de Doe-agenda van de arbeidsmarktregio ten behoeve van o.a. de afspraken met de rijksoverheid in kader van "Perspectief op werk" is een verbinding gemaakt met de opgave Leven Lang Ontwikkelen. De regio streeft naar een efficiëntere en effectievere matching van vraag en aanbod in de regio.

Dit leidt tot de volgende resultaten:

- een versterkt leerwerkloket met regionaal scholingsfonds (in het bijzonder voor branches zonder collectieve onderwijs- en opleidingsmogelijkheden), ten behoeve van de instroom in techniek, ICT en andere tekortsectoren in de regio. Hiermee kunnen circa 150 - 500 deelnemers per jaar hun arbeidsmarktpositie verbeteren;
- een gerealiseerd offline- en online platform waarbij de gezochte talenten, opdrachten en bedrijven aan elkaar verbonden worden om de arbeidsmobiliteit in de Cleantech Regio te vergroten. Dit draagt bij aan het effectiever matchen en het binden en behouden van (jong) talent aan de Cleantech Regio;

- een pilot "wijkgericht werken aan talentontwikkeling", waarin iedere bewoner in de betreffende wijk wordt benaderd aan de hand van een duurzaamheidsopgave en 20% van hen wordt geholpen om hun economische zelfstandigheid te versterken door scholing, werk of andere vormen van noodzakelijke ondersteuning die nodig zijn op weg naar werk betaald werk. Zodoende wordt uitstroom uit de bijstand bevorderd.

Programma Plek voor Techniek

Hierbij gaat het om het creëren van een sterk netwerk van 'hubs' voor oriëntatie, voorlichting, onderwijs en innovatie specifiek op gebied van techniek in combinatie met ICT; vanuit individuele kracht, met schaal- en leervoordelen. De regio bouwt voort op de activiteiten van Sterk Techniek Onderwijs, Techniekpact en W&T. Het netwerk van hubs speelt in op kennis- en innovatievraagstukken vanuit het bedrijfsleven met focus op gebied van circulair bouwen, duurzame installatietechniek, procesttechnologie en hergebruik van elektrische apparaten. De regio richt zich in deze Regio Deal in het bijzonder op het uitrusten van de hotspots met proefopstellingen en het inrichten met technische apparatuur om samen te kunnen leren werken, ondernemen en innoveren.

Dit leidt tot de volgende resultaten:

- drie (vier inclusief Stadscampus) modern uitgeruste hotspots voor techniek die de relatie met de betreffende bedrijven hebben versterkt zodat er een duurzame inbedding van de kennisinfrastructuur voor ontdekken, ontwikkelen en innoveren in de techniek & ICT in de regio ontstaat;
- regionaal afgestemd activiteitenprogramma voor ontdekken, ontwikkelen en leren werken met nieuwe technieken, zodat er meer instroom van leerlingen en zij-instromers is voor technische profielen en beroepen;
- innovaties in onderwijs en bedrijfsleven door implementeren nieuwe technieken;
- een samen ontwikkelde pilot op basis van een gezamenlijk kennisontwikkelingsprogramma. Deze pilot is een inspirerend voorbeeld voor andere regio's.

Programma Rijke leerregio

Centraal staat het opleiden, bijscholen en omscholen in realistische leeromgevingen, waarin nieuwe vaardigheden volop tot ontwikkeling kunnen komen. Er wordt voortgebouwd op de gemaakte afspraken in kader van de City Deal 'Kennis maken' en er wordt aangesloten bij de koers van de strategische onderwijsagenda's voor MBO en HBO voor wat betreft hybride leeromgevingen.

Dit leidt tot de volgende resultaten:

- twee nieuwe fieldlabs voor de digitale transformatie en de groene energietransitie, waarin hybride leren centraal staat zodat studenten, medewerkers en zij-instromers hun kennis en vaardigheden kunnen ontwikkelen aan de hand van actuele vraagstukken uit de beroepspraktijk;
- twee aansluitende leergangen op maat zodat kennisoverdracht kan plaatsvinden in een vorm die ook geschikt is voor o.a. parttime werkende zij-instromers en avondonderwijs voor ondernemers;
- een trainings- en incubatorprogramma voor het starten, versterken en opschalen van bedrijven en het opdoen van ondernemerschapsvaardigheden. Dit leidt tot de start van tien bedrijven.

Actielijn 2 Groene Groei

De actielijn Groene Groei kent drie programma's. Per programma wordt toegewerkt naar de volgende resultaten:

Programma Innovatieve energiesystemen

Voor de bedrijven in de regio moet het vanzelfsprekend worden dat ze gebruik (kunnen) gaan maken van nieuwe energiesystemen. Innovatie wordt gestimuleerd.

Dit leidt tot de volgende resultaten:

- de regio heeft een vastgestelde en uitgerolde waterstofvisie plus strategie en plan. Enkele grootzakelijke verbruikers zijn aan de slag met de transitie naar waterstof. Het is bovendien duidelijk dat - en hoe- waterstof beschikbaar komt voor de andere sectoren in de regio, zodat die sectoren kunnen versnellen en opschalen;
- de potentiële impact van regionaal *biogas* als onderdeel van de energiemix is uitgewerkt, helder en businessmodellen zijn ontwikkeld. Een aantal initiatieven worden financieel ondersteund. Tegelijkertijd wordt de bijbehorende locatie overstijgende governance ingericht. Infrastructuurvraagstukken en belemmerende wet- en regelgeving worden in beeld gebracht;
- er is een business case ontwikkeld voor benutting restwarmte papierfabrieken;
- de innovatie die voor de regionale energietransitie nodig is wordt gerealiseerd door een aantal investeringen. De kennis die daarmee wordt opgedaan wordt gedeeld en verspreidt onder andere regio's en wordt gebruikt voor de brede uitrol in de eigen regio;
- een uitgewerkte business case inclusief realisatieplan voor een hybride-energie infrastructuur in Eerbeek-Loenen. Daardoor kan een deel van het aardgasverbruik gefaseerd vervangen worden door elektrificatie en de inzet van biogas.

Programma Toekomstbestendige bedrijventerreinen

Bedrijventerreinen in de Cleantech Regio herbergen 10% van de bedrijvigheid en 34% van de werkgelegenheid in de regio. Binnen de Cleantech Regio ligt een bedrijventerreinareaal van netto 1.500 ha. Het merendeel van deze terreinen heeft een opgave om naar de toekomst toe ook in de huisvesting van onze bedrijven te voorzien. Behoud en groei van werkgelegenheid, vergroening en regionale economische groei staan centraal.

Dit leidt tot de volgende resultaten:

- het verstevigen van de organisatiegraad van minimaal tien bedrijventerreinen, in het bijzonder rondom transitieopgaven (energievoorziening, circulair ondernemen, branding, veiligheid). Een regionaal kennisprogramma draagt hieraan bij;
- het sluiten van gesloten kringlopen op terreinniveau op minimaal twee terreinen;
- op minimaal vijf bedrijventerreinen wordt gewerkt aan de ontwikkeling van een roadmap om te komen tot de ontwikkeling van smart grids, zon-pv op bedrijfsdaken en de voorkoming van maatschappelijke lasten door het voorkomen van verzwaring van het elektriciteitsnet door opwek, opslag en uitwisseling van energie;
- een bijdrage aan de realisatie van een logistiek centrum in Eerbeek. Dit centrum draagt bij aan: de afname van CO₂ door het op elektrische wijze transporteren van producten voor de papierindustrie binnen het betreffende gebied (de interne logistieke bewegingen), de afname van verkeers hinder in dorpskernen en de vermindering van congestie op het lokale wegennet.

Programma Circulaire bedrijven

De Cleantech Regio heeft in haar agenda een grote nadruk gelegd op circulariteit. Dit is vanuit de gedachte dat circulariteit gaat leiden tot zowel ecologische als economische winst. Ondersteuning vanuit de Regio richt zich op het stimuleren van innovaties op het gebied van circulair ondernemen.

Dit leidt tot de volgende resultaten:

- er is een strategie ontwikkeld en uitgerold voor de circulaire economie in de regio;
- de Innovatie Coöperatie als regionale organisatie (met oog op bovenregionale samenwerking op dit thema binnen Oost-Nederland) gericht op het aanjagen van duurzame en economische ideeën en het faciliteren van agro/ food organisaties bij het realiseren van hun duurzame economische ambities.
- dertien gerealiseerde projecten, waarvan: zes projecten die bijdragen aan de natuur inclusieve landbouw, vier projecten met nieuwe verdienmodellen en toename van verdien capaciteit die leiden tot versterking van de regionale economie en werkgelegenheid en drie projecten waarin de (voedsel) keten is gesloten;
- acht à tien bedrijven worden via de ontwikkelingsfaciliteit 'circulaire fabrieken' ondersteund bij circulaire innovaties, zoals investeringen in slimme digitale productietechnologieën, het schoner maken van productieprocessen door hergebruik van grondstoffen en/of inzet van

energie uit hernieuwbare bronnen. Als return of investment moeten de ondernemers de nieuwe kennis en ervaring die zij in hun plannen opnemen, delen met regionale mkb'ers. Deze kennisdeling moet innovaties in de regionale maakindustrie stimuleren;

- het opzetten van een fieldlab circulaire maakindustrie waarin regionale kennisinstellingen hun expertise ontsluiten waarbij vijftien circulaire innovaties in werkwijze, product, proces of businessmodel worden gerealiseerd voor vraagstukken van bedrijven;
- een minor Circulaire industrie wordt opgezet door Saxion, zodat in het onderwijs in de Cleantech Regio meer aandacht wordt besteed aan circulariteit;
- uitbouw van bestaande webomgeving Circulaire maakindustrie, waarin de ontwikkelde tools en praktische kennis uit de innovatieprojecten aangeboden worden;
- opzetten van een Trade Office Stedendriehoek om samen met NL in Business de exportsituatie van de regio te versterken.

Artikel 4 – Inzet en aanpak

Partijen beogen een gecoördineerde beleidsmatige inzet om de resultaten van Regio Deal Cleantech Regio te realiseren, waarbij de Regio uitvoering geeft aan de aanpak van de Regio Deal zoals uitgewerkt in dit artikel. Elke actielijn heeft een specifieke aanpak en inzet van instrumenten die passen bij het regionale ecosysteem en de samenwerking Cleantech Regio.

Actielijn 1 Cleantech Werkt

In deze actielijn is voor de volgende aanpak en ingezette instrumenten gekozen:

- een nieuw scholingsfonds wordt gebruikt om het bestaande leren en werken loket te versterken voor de projectgerichte aanpak van om- en herscholing, met als eerste prioriteit technische en ICT-vaardigheden vanwege de energietransitie en groei van de circulaire economie. De tweede prioriteit betreft scholing richting tekortsectoren waaronder ook zorg, logistiek en de bouw voor het beter functioneren van de arbeidsmarkt in algemene zin. De derde prioriteit betreft scholing voor een inkomen. Belangrijk onderdeel daarvan zijn de werkervaringsplaatsen;
- er wordt ingezet op een wijkgerichte benadering voor het creëren van werk, voor het toeleiden van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt naar werkervaringsplaatsen of andere vormen van ondersteuning ter bevordering van de economische zelfstandigheid. Dit door middel van verduurzaming eigen woning en wijk (bijvoorbeeld aardgasloze woonwijk);
- via het Platform WERK worden gesprekken gevoerd om de samenwerking tussen bedrijfsleven, onderwijs en gemeenten te versterken. Ook worden events georganiseerd en communicatiematerialen geproduceerd om ondernemers te bereiken. Het gaat daarbij met name om de kleinere mkb-bedrijven en om studenten en jongeren te bereiken voor een klus of een baan bij het mkb;
- bottom-up coalitievorming en de ontwikkeling van hybride leeromgevingen worden ingezet om oriëntatie, voorlichting, onderwijs en innovatie bij studenten, zij-instromers, werkenden en werkgevers te bevorderen. Daarbij wordt ook financieel geïnvesteerd in proefopstellingen voor leren werken met nieuwe technologieën (bijv. warmtepompen) en inspirerende technische inrichting. Kennis wordt gedeeld via bestaande en nieuw op te richten publiek-private netwerken door het aanbieden van trainingen en leergangen op maat.

Actielijn 2 Groene Groei

In deze actielijn is voor de volgende aanpak en ingezette instrumenten gekozen:

- voor waterstof wordt een strategie opgesteld voor de benodigde infrastructuur om de grootzakelijk industrie te kunnen bedienen en daarnaast twee andere domeinen, waarbij gedacht wordt aan bebouwde omgeving en mobiliteit. Met grootzakelijke verbruikers worden de eerste praktische stappen gezet in de transitie naar waterstof; business case, aansluitingen, productietechniek, veiligheid en regelgeving, scholing en bedrijfsvoering. Er wordt aansluiting gezocht bij landelijke ontwikkelingen op het gebied van waterstof om zo expertise uitwisseling en experimenteeruimte mogelijk te maken;
- twee biogasinitiatieven worden in verschillende fasen van hun voortgang ondersteund middels onderzoek, business case en financiering. Met deze initiatieven wordt in een verkenning onderzocht wat de potentiële impact van regionaal biogas als onderdeel van de energiemix kan

- zijn en welke governance daarbij hoort. Hierbij wordt concreet aansluiting gezocht bij de win-win mogelijkheden die ontstaan met het stikstofprogramma van het Rijk;
- voor de benutting van restwarmte voor een papierfabriek wordt een business case ontwikkeld;
  - de innovatie die voor de regionale energietransitie nodig is wordt met het in bedrijf nemen van een gelijkstroomlaboratorium aangemoedigd. De ontwikkelde kennis wordt gedeeld en verspreid onder andere regio's en wordt gebruikt voor de brede uitrol in de eigen regio;
    - in Eerbeek wordt een logistiek centrum Eerbeek en E-Truckparking gerealiseerd. Bedrijven, gemeente en de provincie financieren de ontwikkeling van dit logistiek centrum. Vanuit de Regio Deal wordt geïnvesteerd in het opzetten van een erfpachtconstructie en het oplossen van een ruimtelijk ontwikkelingsvraagstuk in het hart van Eerbeek;
    - een uitgewerkte business case inclusief realisatieplan voor de realisatie van een hybride-energie infrastructuur in Eerbeek-Loenen. Daardoor kan een deel van het aardgasverbruik gefaseerd vervangen worden door elektrificatie en de inzet van biogas;
    - er wordt een onderzoek opgestart naar het gebruik van de restwarmte van de papierfabrieken, hetgeen leidt tot een haalbaarheidsbeslissing;
    - er wordt in 4 fases gewerkt aan het toekomstbestendig maken van bedrijventerreinen, namelijk:
      - o het vergroten van de organisatiegraad en het delen van kennis in een community of practice;
      - o het genereren van kennis over het circulair ontwikkelen van een bedrijventerrein;
      - o het engineeren van de netinfrastructuur tussen bedrijven (smart grid) en de opslag en uitwisseling van duurzame energie;
      - o het realiseren van smart grids, duurzame opwekking van energie en herontwikkeling van incurante delen van de bedrijventerreinen;
    - in samenwerking met het ministerie van IenW wordt gewerkt aan de ontwikkeling van een strategie circulaire economie. Daarmee wordt de samenwerking tussen Rijk en regio versterkt en worden de gezamenlijke doelstellingen uit de Rijksstrategie Nederland circulair in 2050 behaald;
    - de Innovatie Coöperatie bouwt en versterkt het netwerk van ondernemers uit agro/foodsector die werken aan hun duurzame economische ambitie door bottom-up ideeën te traceren, faciliteren en hierover te communiceren;
    - in drie fasen worden de bedrijven in de regio ondersteund bij het circulair inrichten van de keten en de productielocatie;
      - procesmanagement en werving van bedrijven;
      - ketensamenwerkingstrajecten opzetten;
      - investeringsfaciliteit circulaire fabrieken inrichten voor de daadwerkelijke transitie van de bedrijven. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij de tenderregeling Slim en Schoon. De tender ondersteunt bedrijven die investeren in productietechnologieën waarbij grondstoffen efficiënter worden ingezet en de emissies van stikstof en CO₂ worden gereduceerd;
    - het opzetten van een fieldlab circulaire maakindustrie door regionale kennisinstellingen o.l.v. Saxion hogeschool (o.a. met uitvraag naar Aventus, HAN, WUR, en UT) om circulaire innovaties te realiseren voor bedrijven (bv in werkwijze, product, proces of businessmodel) en kennis ontsluiten via een online omgeving en onderwijsaanbod;
    - er wordt ingezet op het versterken van de mogelijkheden voor internationale samenwerking en exportmogelijkheden voor bedrijven in de Cleantech Regio door aan te sluiten bij de hub van NL Business en het opzetten van een handelskantoor (Inrichten Trade Office Stedendriehoek);
    - bedrijven worden bezocht vanuit de ondernemersverenigingen om door middel van een palet aan middelen de eigen export zichtbaar en tastbaar te vergroten.

Deel 2 Uitvoering & rapportage

Artikel 5 – Uitgangspunten

1. Partijen beogen een gecoördineerde beleidsmatige inzet van hun gezamenlijke financiële middelen op basis van de afspraken in deze Regio Deal Cleantech Regio. De Regio geeft met die middelen uitvoering aan de Regio Deal Cleantech Regio zoals het initiëren en/of realiseren van programma's en projecten en andere uitvoeringsactiviteiten in het kader van de ambitie, het doel, de beoogde resultaten en de aanpak van de Regio Deal Cleantech Regio zoals bedoeld in artikelen 1 tot en met 4. Op deze wijze zetten Partijen zich in om de regionale opgave van de regio te realiseren.
2. LNV reserveert maximaal € 7,5 mln. inclusief eventueel verschuldigde BTW vanuit de Regio Envelop als rijksbijdrage voor uitvoeringsactiviteiten als bedoeld in het eerste lid volgens de in de onderstaande tabel opgenomen onderverdeling:

Uitvoeringsactiviteiten	Bedrag
Actielijn 1 Cleantech Werkt	€ 2.615.000
Actielijn 2 Groene Groei	€ 4.660.000
Uitvoeringskosten (VAT)	€ 225.000
Rijksbijdrage totaal maximaal	€ 7.500.000

3. De WGR Stedendriehoek, en de provincies Overijssel en Gelderland reserveren minimaal een bedrag van €7,5 mln. aan regionale publieke cofinanciering, maar streven naar een bedrag van €15.470.000 aan regionale publieke cofinanciering voor uitvoeringsactiviteiten als bedoeld in het eerste lid volgens de in de onderstaande tabel opgenomen onderverdeling:

Uitvoeringsactiviteiten	Bedrag
Actielijn 1 Cleantech Werkt	€ 4.051.863
Actielijn 2 Groene Groei	€ 11.418.137
Uitvoeringskosten (VAT)	
Publieke cofinanciering totaal maximaal	€ 15.470.000

4. De verdeling opgenomen in de tabel in het tweede lid geldt als uitgangspunt. Partijen zijn zich ervan bewust dat gedurende de looptijd van de Regio Deal omstandigheden en/of prioriteiten kunnen wijzigen. Partijen kunnen, na bespreking in het Rijk-regio-overleg zoals bedoeld in artikel 7, eerste lid, een gewijzigde verdeling afspreken. Op deze wijziging van Regio Deal Cleantech Regio is artikel 12, derde lid, van toepassing.
5. De in het derde lid opgenomen indicatieve verdeling van de regionale publieke cofinanciering geeft uitsluitend de intenties weer van de regionale (publieke) partners. Voor zover gedurende de looptijd van de Regio Deal Cleantech Regio deze indicatieve verdeling wijzigt kunnen die wijzigingen in afwijking van artikel 12 ter kennisname aan het Rijk-Regio-overleg worden overgelegd.

Artikel 6 - Regiokassier

Partijen spreken af dat in het kader van de uitvoeringsactiviteiten van de Regio Deal Cleantech Regio, de gemeente Apeldoorn de rol zal vervullen van regiokassier.

Artikel 7 - Rijk-Regio-overleg

1. Periodiek treden Partijen in overleg over de onderlinge samenwerking in het kader van de Regio Deal Cleantech Regio en met andere publieke en/of private samenwerkingspartners. Dit Rijk-

Regio-overleg zorgt voor de coördinatie van de inzet van Partijen in het kader van de uitvoering van Regio Deal Cleantech Regio, de daarbij behorende uitwisseling van informatie en voor het bespreken van de voortgang, inclusief de in artikel 8 bedoelde monitoring.

2. Het Rijk-Regio-overleg vergadert tenminste eenmaal per jaar, in ieder geval in de maand september, ten behoeve van de bespreking van de in artikel 8, tweede lid, bedoelde jaarlijkse voortgangsrapportage Regio Deal Cleantech Regio.

3. Het Rijk-Regio-overleg formuleert en bewaakt de kaders waarbinnen de uitvoering van de Regio Deal Cleantech Regio plaatsvindt.

4. Het in het eerste lid bedoelde Rijk-Regio-overleg bestaat uit de volgende vertegenwoordigers:

- a. vanuit de ministeries van het Rijk:
  - i. Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit;
  - ii. Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties;
  - iii. Infrastructuur en Waterstaat;
  - iv. Economische Zaken en Klimaat;
  - v. Onderwijs, Cultuur en Wetenschap;
  - vi. Sociale Zaken en Werkgelegenheid
- b. vanuit de Regio:
  - i. Provincie Overijssel
  - ii. Provincie Gelderland;
  - iii. WGR Stedendriehoek
  - iv. Strategische Board Cleantech Regio

5. Het Rijk-Regio-overleg voorziet in zijn eigen werkwijze. Voor de uitvoering van de Regio Deal Cleantech Regio maakt het Rijk-Regio overleg hiertoe nadere werkafspraken en legt deze vast. LNV voert het secretariaat van het overleg.

Artikel 8 – Monitoring en evaluatie

1. Monitoring van de uitvoering van de Regio Deal Cleantech Regio als geheel vindt plaats op twee niveaus:

a. op het niveau van de concrete initiatieven en projecten;

b. op het niveau van de in artikel 3 genoemde beoogde resultaten en beleidsindicatoren.

2. Op basis van deze monitoring voert de Strategische Board Cleantech Regio een nulmeting uit, uiterlijk in het voorjaar van 2021, en stelt deze Board éénmaal per jaar een voortgangsrapportage op over het daarvoor voorafgaande jaar. Hierin wordt melding gemaakt van:

a. de voortgang van de uitvoering van de Regio Deal Cleantech Regio aan de hand van de in artikel 2 genoemde pijlers/thema's/actielijnen;

b. de behaalde resultaten aan de hand van de in artikel 3 genoemde beoogde resultaten;

c. de voortgang van de uitvoering van de Regio Deal Cleantech Regio aan de hand van de meerjarige projectenplanning.

3. De jaarlijkse voortgangsrapportage wordt (in concept) voor 15 juli van ieder jaar overgelegd aan het Rijk-Regio-overleg.

4. De Regio kan met de jaarlijkse voortgangsrapportage de betrokken partijen als gemeenteraden en provinciale staten informeren. LNV gebruikt de jaarlijkse voortgangsrapportage als input voor de periodieke voortgangsrapportage van alle Regio Deals voor de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

5. De Strategische Board Cleantech Regio evalueert de uitvoering en werking van de Regio Deal Cleantech Regio binnen acht maanden na afronding van deze Regio Deal en maakt daarvan een eindevaluatie op conform de in het tweede lid onder a tot en met c genoemde onderdelen. Deze Strategische Board legt de eindevaluatie uiterlijk 31 december 2024 voor aan het Rijk-Regio-overleg.

6. Ten behoeve van de evaluatie van de Regio Portefeuille voert het Planbureau voor de Leefomgeving een lerende evaluatie uit. De Regio neemt hieraan deel.

7. Ten behoeve van de monitoring van de arrangementen voor besluitvorming, afstemming, samenwerking en meer in het algemeen sturing, die nodig zijn voor de uitvoering van de Regio Deals op regionaal en op rijksniveau, hebben BZK en LNV een Monitoringstraject Governance opgezet. De Regio neemt hieraan deel.

Artikel 9 – Communicatie

1. Partijen communiceren eensluidend over de Regio Deal Cleantech Regio .Hiertoe wordt gewerkt met een kernboodschap. De kernboodschap is: *'Met de Regio Deal Cleantech Regio wordt een stevige impuls gegeven aan de realisatie van de ambitie van de Cleantech Regio om de veerkracht van de regio te versterken. Dit kan alleen door een duurzame en inclusieve economische groei te bewerkstelligen met behoud van de groene leefomgeving'*.
2. De communicatie over de Regio Deal Cleantech Regio verloopt primair vanuit de regio door de Regio, via de Strategische Board Cleantech Regio. Het Rijk draagt de kernboodschap ook uit via zijn eigen kanalen.
3. Er wordt een gezamenlijk communicatieplan besproken en nader afgesproken door het in artikel 7 bedoelde Rijk-Regio-overleg.
4. De Regio zal bij projecten die deel uitmaken van de uitvoering van de Regio Deal Cleantech Regio vragen om in de communicatie over die projecten kenbaar te maken dat het project mede mogelijk is gemaakt in het kader van de Regio Deal Cleantech Regio.

Artikel 10 - Uitvoering in overeenstemming met Unierecht

De afspraken van deze Regio Deal worden in overeenstemming met het recht van de Europese Unie uitgevoerd in het bijzonder voor zover de afspraken vallen onder de werking van de Europese regels met betrekking tot aanbesteding, mededinging, staatssteun en technische normen en voorschriften.

Artikel 11 - Gegevenswisseling

1. De in het kader van (de uitvoering van) deze Regio Deal uitgewisselde dan wel uit te wisselen informatie is in beginsel openbaar. Indien een Partij verzoekt om geheimhouding zullen de overige Partijen deze informatie in beginsel geheimhouden en deze geheel noch gedeeltelijk aan enige derde bekendmaken, behoudens voor zover een verplichting tot openbaarmaking voortvloeit uit de wet, een rechterlijke uitspraak of deze Regio Deal.
2. Partijen dragen er zorg voor dat concurrentiegevoelige en/of privacygevoelige informatie uitsluitend wordt gedeeld voor zover dit in overeenstemming is met de relevante internationale, Europese en nationale wettelijke kaders. Zij kunnen hiertoe nadere afspraken vastleggen.

Artikel 12 - Wijzigingen

1. Elke Partij kan schriftelijk verzoeken deze Regio Deal te wijzigen. De wijziging behoeft de instemming van alle Partijen.
2. Partijen treden in overleg binnen 6 weken nadat een Partij het verzoek heeft kenbaar gemaakt aan het programmteam Regio Portefeuille LNV. Het programmteam Regio Portefeuille LNV informeert de overige Partijen over de voorgestelde wijziging en vraagt hen om instemming.
3. Nadat alle Partijen aan het programmteam Regio Portefeuille LNV kenbaar hebben gemaakt in te stemmen met het verzoek tot wijziging wordt de wijziging en de verklaringen tot instemming als bijlage aan deze Regio Deal gehecht.

Artikel 13 - Opzegging

1. Elke Partij kan de Regio Deal Cleantech Regio met inachtneming van een opzegtermijn van 3 maanden schriftelijk opzeggen, indien een zodanige verandering van omstandigheden is opgetreden dat deze Regio Deal billijkheidshalve op korte termijn behoort te eindigen. De opzegging moet de verandering in omstandigheden vermelden.
2. Wanneer een Partij deze Regio Deal opzegt, blijft de deal voor de overige Partijen in stand voor zover de inhoud en de strekking ervan zich daartegen niet verzetten.
3. Ingeval van beëindiging van de Regio Deal Cleantech Regio krachtens opzegging is geen van de Partijen jegens een andere Partij schadeplichtig.

Artikel 14 - Toetreding nieuwe partijen

1. In overeenstemming met alle Partijen kunnen anderen tijdens de looptijd van de Regio Deal Cleantech Regio als nieuwe partijen toetreden tot deze deal.
2. Het schriftelijke verzoek tot toetreding met daarbij de concrete bijdrage aan de Regio Deal Cleantech Regio wordt gericht aan het programmteam Regio Portefeuille LNV. Het programmteam informeert Partijen en vraagt hen om instemming.

3. Zodra alle Partijen aan het programmateam Regio Portefeuille LNV kenbaar hebben gemaakt in te stemmen met het verzoek tot toetreding, ontvangt de toetredende partij de status van Partij van de Regio Deal Cleantech Regio en gelden voor die partij de voor haar uit de deal voortvloeiende rechten en verplichtingen.

4. Het verzoek tot toetreding en de verklaringen tot instemming worden als bijlagen aan de Regio Deal Cleantech Regio gehecht.

Artikel 15 – Nakoming

Partijen komen overeen dat de nakoming van de afspraken in de Regio Deal Cleantech Regio niet in rechte afdwingbaar is.

Artikel 16 - Counterparts

De Regio Deal Cleantech Regio kan worden ondertekend door Partijen in verschillende exemplaren, die samengevoegd hetzelfde rechtsgevolg hebben alsof deze Regio Deal is ondertekend door alle Partijen in één exemplaar.

Artikel 17 - Citeertitel

Deze Regio Deal kan worden aangehaald als Regio Deal Cleantech Regio.

Artikel 18 – Inwerkingtreding en looptijd

Deze Regio Deal treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening door alle Partijen en eindigt op 31 december 2024.

Artikel 19 - Openbaarmaking

1. Deze Regio Deal zal net als andere Regio Deals openbaar worden gemaakt door publicatie in de Staatscourant, waardoor anderen kennis kunnen nemen van de Regio Deals.

2. LNV rapporteert over de Regio Portefeuille, alsmede de hieruit voortvloeiende Regio Deals naar de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

Aldus overeengekomen en in tweevoud ondertekend,

Plaats: Den Haag

Datum:

De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
Carola Schouten

Plaats: Den Haag

Datum:

De minister van Binnenlandse Zaken,
drs. K.H. Ollongren

Plaats: Den Haag

Datum:

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
mevrouw mr. drs. I.K. van Engelshoven

Plaats: Den Haag

Datum:

De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
de heer W. Koolmees,

Plaats: Den Haag

Datum:

De staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat,
mr. drs. M.C.G. Keijzer

Plaats: Den Haag

Datum:

De staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat,
mevrouw S. van Veldhoven – Van der Meer

Plaats: Zwolle

Datum:

Gedeputeerde staten van de provincie Overijssel,
namens deze: de heer ir. T.A. de Bree, gedeputeerde

Plaats: Arnhem

Datum:

Gedeputeerde staten van de provincie Gelderland,
namens deze: de heer J. van der Meer, gedeputeerde

Plaats: Voorst

Datum:

Het dagelijkse bestuur van de regio Stedendriehoek,
namens deze: de heer J. Joon, voorzitter

Plaats: Voorst

Datum:

Stichting Strategische Board Stedendriehoek,
namens deze: de heer S. van 't Erve, voorzitter